

Bordi Zsigmond Lóránd – Boér Laura

ADALÉKOK A SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM TÖRTÉNETÉHEZ: VASADY NAGY GYULA ÉS CARL GOOSS LEVELEZÉSE, 1876–1878

A Székely Nemzeti Múzeum, kezdeti, imecsfalvi korszakában (1875–1879) az anyaggyűjtés és a leletek bemutatása mellett a gyűjtemény szakszerű rendezésére is nagy gondot fordítottak. Vasady Nagy Gyula¹, tudatában lévén saját, félbeszakadt tanulmányaiából fakadó hiányosságainak, számos korabeli szaktekinvényt keresett fel leveleivel, és kérte ki véleményüket, illetve segítségüket a gyűjtemény anyagával kapcsolatosan. Ezek közé tartozott az erdélyi szász tudományosság egyik jelentős alakja, Carl Gooss² segesvári tanár és régész-történész is, aki a fennmaradt levelezés alapján több alkalommal is hasznos információkkal és tanácsokkal járult hozzá a múzeum gyűjteményének rendszerezéséhez és gyarapításához.

A Székely Nemzeti Múzeum könyvtárában található Vasady- és Csereyné-iratsomó³ részeként fennmaradt Gooss-levelek egy több évi levélváltást

dokumentálnak, amely értékes adalékokkal szolgál a múzeum tudományos kapcsolataihoz és munkájához.

*

Vasady 1875. június 8-án érkezett házitánító-nak Imecsfalvára, és hozta magával természetrajzi és éremgyűjteményét, amelyeket munkaadója, özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emília⁴ megvásárolt tőle. Kiegészítve a családi hagyaték anyagával, mindent kiállították az imecsfalvi kúriában, előbb a két Cserey-fiú számára, mintegy tanulmányi kiállításnak. A családi tárlat felkelte az érdeklődést, olyannyira, hogy egyre látogatottabbá vált, és a ház vendégei is gyarapítani kezdték. Ennek hatására

június 25-re már felállítottak egy katalógus-lajstromkönyvet. Augusztus 15-ig 59 látogató 108 tárgyat adományozott, és már négy nappal korábban

¹ Vasady Gyula (Gyulafehérvár, 1845. aug. 26. – Sepsiszentgyörgy, 1881. jún. 6.) Az Erdélyi Múzeum-Egyesület titkárának, a latin szótáráról máig jól ismert Finály Henrik egyetemi tanárnak a mostohafia. A nagyszabású katonai iskolában tanult, de tanulmányait nem fejezte be, hanem könyvkereskedő-inas lett Kolozsváron. Később antikváriusként tevékenykedett Győrben, ahol az üzletvezetés mellett a városi tűzoltóság megszervezésével is foglalkozott. Rövid időre Bécsben vállalt munkát, majd visszatért Kolozsvárra. 1873 és 1875 között a brassói Spitzer-Burches kereskedelmi középiskola magyar nyelv és irodalom tanára. 1875. június elején özv. Cserey Jánosné meghívására házitánító-nak érkezik meg utóbbi fiai mellé Imecsfalvára. A Csereyné által megvásárolt gyűjteményéből és a családi gyűjtemény anyagából jött létre a látogatható imecsfalvi Cserey-gyűjtemény, mely következő évben már részt vesz tárgyaival Budapesten a VIII. Nemzetközi őstörténelmi és embertani kongresszuson, két év múlva pedig már Székely Nemzeti Múzeumnak nevezik. Az intézmény Sepsiszentgyörgyre költözését és egyidejű köztulajdonba adását követően (1879. szeptember), Vasady Gyula egészen korai haláláig annak múzeumőri tisztségét töltötte be. (Vö. BODÓ Sándor – VIGA Gyula 2002, 927–929.)

² Karl Gooss főgimnáziumi tanár (Segesvár, 1844. ápr. 9. – Segesvár, 1881. jún. 23.), id. Karl Gooss gimnáziumi rektor és Fronius Jozefin fia. Apja halála (1848. dec. 29.) után nagyapjánál, Johann Georg Fronius evangélikus lelkésznel nevelkedett. A alap- és középfokú tanulmányait szülővárosában végezte, majd 1862 és 1865 között német egyetemeken (Heidelberg, Jéna és Berlin) végzett teológiai tanulmányokat, melyek mellett bölcsészetet és történelmet hallgatott. 1865. szept. 1-jétől

a segesvári gimnáziumban a vallás, latin, görög és német nyelv mellett a földrajzot és történelmet is tanította. 1867-ben átvette a régészeti gyűjtemény kezelését, 1869-ben pedig a könyvtárat; mindkét gyűjtemény jelentősen gyarapodott vezetése alatt. Kutatóként elsősorban Erdély őskorával és római kori történetével foglalkozott. A Budapesten megszervezett VIII. Nemzetközi Őstörténelmi és Embertani Kongresszusra összeállította az erdélyi őstörténelmi és régészeti leletek első topográfiáját (GOOSS, Carl 1876). Több ásatást vezetett, és a segesvári gimnáziumban olyan színvonalú múzeumot rendezett be, mely kiérdemelte a szakértők figyelmét és elismerését. Epigráfusként gyűjteményével hozzájárult Theodor Mommsen *Corpus Inscriptionum Latinarum* című munkájához. A megfeszített munkásság megtörte szervezetét, és agyvérzéshez, majd idült betegséghez vezetett, aminek következtében orvosai hosszabb időre eltiltották a munkától. Egészségének rohamos hanyatlása miatt végül öngyilkosságot követett el. Munkásságát Georg Daniel Teutsch, a Verein für siebenbürgische Landeskunde (az erdélyi szászok honismereti egyesülete – melynek Gooss választmányi tagja volt –, 1840 és 1947 között működött, célja a honismereti kutatások minden ágának támogatása, illetve az ilyen jellegű tanulmányok nyomtatásban való megjelentetése volt) elnöke a társulat 1881 augusztusában tartott közgyűlésén emlékbeszédben méltatta.

³ A továbbiakban *Vn* és *Csn*.

⁴ Özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emília (Olasztelek, 1823. okt. 21. – Imecsfalva, 1905. nov. 4.), a Székely Nemzeti Múzeum megalapítója. (Vö. BODÓ Sándor – VIGA Gyula 2002, 966–968.)

megjelent az első sajtótudósítás is a gyűjteményről és a kiállításról.⁵

Az újonnan alakult „intézmény” első komoly megmértetésére 1875. szeptember 3-án került sor, amikor délután 2 és 7 között, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XVIII., Előpatakon zajló vándorgyűlésének⁶ tanulmányi kirándulásán részvevő tagjai látogattak el Imecsfalvára.⁷ A látogatók között találjuk az ekkor már komoly szakmai tekintélynek örvendő Carl Goost is, aki a Verein für siebenbürgische Landeskunde⁸ küldöttségének tagjaként vett részt a vándorgyűlésen.⁹ Legkésőbb e szeptemberi napon sor kerülhetett a két egykorú, azonos érdeklődési körű férfi találkozására, amelyet egy három éven keresztül folytatódó levélváltás követett.

Az első, a kapcsolatfelvételt követő és a későbbi együttműködést megalapozó levelek nem maradtak fenn. Vasady feltehetőleg magánjellegű levelekként kezelte ezeket, és nem csatolódtak a hivatalos iratokhoz, de az is elképzelhető, hogy egyszerűen csak elkallódtak.

Mindenesetre már komolyan megalapozott kapcsolatot és kölcsönös bizalmat feltételez az első fennmaradt, 1876. április 21-re keltezett Gooss-level (1.) „Kedves Barátom” megszólítása, valamint az, hogy ebben a segesvári tudós 40 darab Vasady által korábban elküldött érmét határozott meg. Az érmék részletes leírása mellett Gooss felhívta Vasady figyelmét arra is, hogy kísérje figyelemmel a vidék (Felső-Háromszék) összes újonnan felbukkanó leletét.

A levelezés feltehetőleg tovább folytatódott, de annak tartalmáról nem rendelkezünk adatokkal, ugyanis csak több mint 14 hónap elteltével dokumentálható egy újabb, Gooss által írt levél érkezése Imecsfalvára.

Részben a levélbeli kérésnek is köszönhető, hogy az imecsfalvi Cseréy-gyűjtemény 1877 júniusában két nagy értékű leletegyüttessel is gyarapodott. Az egyik a Zágon területén, a Cseremás nevű helyen talált bronz-depó egy része: 5 füles-tokos balta, 3 bronz lószerszám, 2 bronz véső, 1 bronz kés, 11 bronz sarló, 21 bronz karika, valamint egy bronzedény felső része (2. tábla / 1), Zágon község adományaként,¹⁰

míg a sósmezői császárkori éremkincsből 363 érme vásár útján került a gyűjteménybe.

Vasady egy július elején kelt levélben értesítette Goostt a leletekről, amely ezek leírása mellett keltezésükkel kapcsolatos kérdéseket is tartalmazott.

Az 1877. július 9-én kelt válaszlevelben (2.) Gooss a zágoni leletet egy úgynevezett „kereskedelmi depó”-ként értékelte, anélkül, hogy közelebbről meghatározta volna a korát.¹¹ A bronzedényt egy közelebbről meg nem nevezett hajdúböszörményi lelettel hozta kapcsolatba, míg a depó egészére az 1850-ben Barcocon talált depó-leletet¹² adta meg analógiaként (2. tábla / 2–3).

A sósmezői leletet Gooss nagyon érdekesnek találta, és a leírás alapján ekkor még azt feltételezte, hogy a markomán háborúk kezdetén, a 167. év körül rejthették el. Miután kitért Faustina és Lucilla császárnők kilétének tisztázására, a kincslelettel kapcsolatos érvelése megerősítéseként megemlítette az ebből az időszakból származó gyulafehérvári és tibódi kincsleletet, valamint a verespataki aranybányák tárnáiban elrejtett viasztablákat. Végetetül azzal a kéréssel fordult Vasadyékhoz, hogy küldjék el neki a leletet pontosabb meghatározás végett.

Ez hamar megtörtént, mert Goos 1877. július 18-i levelében már a feldolgozott, beazonosított pénzek listáját küldte vissza. (3.) Máig érvényes meghatározása szerint (3. tábla), a lelet legkorábbi verete Nero császár uralkodása idejéből (Kr. u. 54–68.), míg a legkésőbbi 192-ből, Commodus császár utolsó uralkodási évéből származik.¹³

Gooss a pénzekkel együtt két Bereckből származó bepecsételt téglaleírását is megkapta, amelyeket – mint leveléből kiderül – csak Orbán Balázs nyomán ismert és közölt.¹⁴ Vasady kérésére meghatározta a téglakon található pecséteket, valamint adatokat szolgáltatott a csapattestekről, mely szerint a *Cohors I Bracaraugustanorum* állomáshelye korábban nem volt ismert, léte csak egy mehádiai feliratról, valamint egy 194-re keltezett moesiai katonai diplomából volt levezethető,¹⁵ míg az általa ismert és felsorolt hat *Cohors Hispanorum*¹⁶ közül a Bereckben állomásozó szerinte csakis a *Cohors I Hispanorum veterana* lehe-

⁵ BOÉR Hunor – BIRÓ Rózsa 2002, 13.

⁶ A vándorgyűlésről lásd: CZYHER Kornél 1890, 106–111.

⁷ BOÉR Hunor – BIRÓ Rózsa 2002, 14.

⁸ L. a 2. jegyzetben.

⁹ *Napi Közlöny*, 1875, 17.

¹⁰ SzNM, *Alapleltár*, A.777–821.

¹¹ Ma az időközben, 1945-ben Zalaegerszegen nagyrészt megsemmisült leletet a kora vaskorba sorolják, de hiányos volta miatt nem dönthető el, hogy egy kultikus letét vagy egy műhelylelet része volt; összefoglaló irodalmát l. ROSKA Márton 1942, 310; CAVRUC, Valeriu 1997, 159, 2. jegyzet.

¹² GOOSS, Carl 1876, 212–213.

¹³ Annak ellenére, hogy a leletet az elmúlt 135 évben többször is újraközölték, lényegében semmivel sem sikerült többet megállapítani róla. Utolsó közlése: ARDEVAN, Radu – PETAC, Emanuel 2001.

¹⁴ GOOSS 1876, 66.

¹⁵ Időközben számos, a csapattest történetére és tevékenységére vonatkozó lelet került a felszínre, míg az említett diplomában szereplő csapatot ma a *Cohors I Bracarum*-mal azonosítják; vö: PETOLESCU, Constantin C. 1995, 241.

¹⁶ Gooss megállapításai ez esetben is helytállóak. A Dáciában állomásozó *Cohors Hispanorum*-okról l. PETOLESCU, Constantin C. 1995, 259–265.

tett. Végül megkérte Vasadyt, hogy a gyűjteményben található összes bepecsételt tégláról készítsen pontos rajzot, és küldje el neki, és kérte Csereynét, hogy ajándékozzon belőlük egy párat a segesvári gimnázium gyűjteménye számára.

Vasady válasza ez alkalommal majdnem két hónapot késett. Ez részben az egyre gyarapodó és mindinkább látogatott gyűjteménnyel kapcsolatos tevékenységeinek tudható be, valamint annak, hogy ez a nyár számára egy intenzív gyűjtőmunka: a bese-nyői, szacsvai és nyujtói kiszállások, valamint a berecki, 18 darab bepecsételt és egyszerű római téglát¹⁷ eredményező (4. tábla / 1–2) ásatás időszaka volt.¹⁸

Vasady következő levelében beszámolt nyári tevékenységéről, kiegészítő információkat küldött a zabolai¹⁹ és sósmezői²⁰ leletekről, valamint megküldte

a berecki tábor leírását és alaprajzát, amelyeket utóbb Gooss közzétett tanulmányaiban fel is használt.²¹ Vasady egyúttal a római érmék piaca és piaci értéke iránt is érdeklődött, valamint 17 darab érmét is elküldött meghatározás végett.

Egy, a levélnél későbbi időpontban elküldte a kért berecki téglákat is, amelyek végül október 8-án érkeztek meg Segesvárra.²²

Október 9-én kelt válaszlevelében (4.) Gooss köszönetét fejezte ki a küldeményekért, valamint a felvilágosításokért (4. tábla / 3). Egyúttal sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy – mivel gyűjteményükben számos császárkori érme található – nem tartanak igényt a felajánlott példányokra, de felvetette annak a lehetőségét, hogy Eduard Bielz nagyszombeni történész²³ átvehet belőlük valamennyit.²⁴ Ami a császár-

¹⁷ SzNM, *Alapleltár*, A.1340–1358.

¹⁸ BOÉR Hunor – BIRÓ Rózsa 2002, 18; 56. jegyzet.

¹⁹ „Ein grossartiger Bronzefund wurde im Juni 1877 bei Zágon im Haromszeker Komitat auf dem Gipfel eines hohen Berges beim Ausroden eines Baumstumpfes gemacht. Er bestand aus einem thönernen Gefässe von grobem Thon, in dem sich angeblich Goldmünzen von der Grösse unsrer Vierkreuzerstücke, und darunter eine grosse Anzahl, grün oxydirter zum Theil gebrochener Bronzegegenstände von vorzüglicher Technik fanden. Der Finder brachte diese Sachen nach Kronstadt, wo ihm ein israelitischer Händler den Inhalt des Gefässes abnahm, die Bronzen aber zurückwies. Diese kaufte darauf Frau Cserei von Imecsfalva, eine emsige Sammlerin archäologischer Funde.” (GOOSS, Carl 1878, 98–99.) („Egy nagyszerű bronzleletet találtak 1877 júniusában Zágon mellett Háromszék vármegyében, egy magas hegy csúcsán, egy fatönk kiirtásakor. Ez egy durva agyagból készült agyagedényből állt, melyben állítólag a mi négykrajcárosunknak megfelelő méretű aranypénzeket találtak, köztük nagyszámú zöldre oxidálódott, részben eltört, kiváló technikai kivitelezésű bronztárgyat. A megtaláló ezeket a dolgokat Brassóba vitte, ahol egy izraelita kereskedő átvette tőle az edény tartalmát, a bronzot azonban visszautasította. Ezeket azután az imecsfalvi Csereyné asszony vásárolta meg, aki lelkes gyűjtője a régészeti leleteknek.”)

²⁰ „Im Oitoszer Passe, unweit vom Bereczker Lager [...] stiess am 27. Juni 1877 ein Bauer beim Mähen mit der Sensenspitze auf ein grosses Dépôt in freier Erde vergrabener römischer Kaiserdenare. Das Gesammtegewicht betrug nach Angabe des Herrn Vassady aus Imecsfalva 16 Pfund. Der Finder brachte zu verschiedenen Malen einzelne Partien nach Kézdi Vásárhely zum Verkaufe und sandte, da er hier nicht hinlänglich Absatz fand, andere Partien nach Hermannstadt, Kronstadt und Klausenburg, während der Rest in Pest eingeschmolzen worden sein soll.” (GOOSS, Carl 1877, 125.) („Az ojtózi szorosban, nem messze a berecki tábortól, [...] 1877. június 27-én egy földműves aratás közben a sarló hegyével egy nagy, tárolóedény nélkül elásott római császárkori dénárleltre bukkant. Az imecsfalvi Vassady úr közlése szerint az összsúly 16 fontot nyomott. A megtaláló különböző alkalmakkor egyes darabokat Kézdivásárhelyre vitt eladás végett, más darabokat pedig Nagyszombenbe, Brassóba és Kolozsvárra küldött, mivel itt nem talált elégséges keresletre, míg a többiit állítólag Pesten beolvasztották.”)

²¹ „Seit dem Erscheinen des ersten Heftes der archäologisch-epigraphischen Mittheilungen hat Frau von Cserey aus Imecsfalva in

Háromszék, welche in ihrer archäologischen Sammlung bereits so manchen interessanten Fund dieser Gegend der Wissenschaft erhalten hat, zweimal, Anfangs Juli und Ende August dieses Jahres in dem wohlkennlichen römischen Lager von Bereczk Grabungen veranstaltet. Bei dieser Gelegenheit hatte der Hauslehrer jener Dame, Herr Vassady, die Freundlichkeit mir eine Skizze des Lagers und seiner Umgebung aufzunehmen.

Man erkennt auf derselben ganz wohl das längliche Rechteck der Wälle rechts vom Flusse Feketeügy auf einem Plateau, das nach Westen von einer Wasserrinne begrenzt wird, jenseits welcher das Terrain wieder ansteigt und auf seinem Rücken die Reste einer kleineren Befestigung trägt. Diese letztere heisst im Volksmunde pinze (Keller).

Vom Hauptlager sind noch die Eckbastionen an ihren Trümmerhaufen, die vier Thoröffnungen und die gepflasterte via principalis kenntlich. Die Ausgrabungen ergaben auf zahlreichen Mauer- und Dachziegeln...” (GOOSS, Carl 1877, 113.) („A régészeti és epigráfiai közlemények első füzetének megjelenése óta a háromszéki imecsfalvi Csereyné asszony – aki e vidék sok érdekes leletét megőrizte már a tudomány számára régészeti gyűjteményében – kétszer, ez év július elején és augusztus végén ejtett meg régészeti ásatásokat (kiszállásokat) a jól ismert berecki római táborban. Ebből az alkalomból Vassady úr, az említett hölgy házitánítója volt olyan kedves, hogy egy rajzot készítsen nekem a táborról és környékéről.

Ezen egészen jól fel lehet ismerni a falak hosszúság derékszögét a Feketeügy folyótól jobbra, egy platón, melyet nyugat felé egy vízesárok határol, melyen túl a terep ismét emelkedik, hátán egy kisebb erődtámasz maradványaival. Az utóbbit a nép pincének (*pinze*) nevezi.

A főtáborból a sarokbástyák ismerhetők még fel a romhalmazukról, a négy kapunyílás és a kikövezett *via principalis*. Az ásatások eredménye számos fal- és tetőtégla...”

²² A két küldemény különböző időpontjára utal az, hogy Gooss köszönőlevelében, egy nappal a téglák megérkezése után már a meghatározott érmék listáját küldte vissza.

²³ Bielz, Eduard Albert (Nagyszomben, 1827. február 4. – Nagyszomben 1898. május 26.) erdélyi szász természettudós, történész, statisztikus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

²⁴ Úgy tűnik, a leletet vagy legalábbis annak egy részét végül sikerült értékesíteni, ugyanis a sósmezői kincslelet már nem szerepel a Székely Nemzeti Múzeum Nagy Géza által összeállított és közzétett kimutatásaiban. (Vö. NAGY Géza 1890, 73.)

kori érmék értékét illeti, Gooss szerint nem szabad egy érmére 30 krajcárnál többet költeni,²⁵ sőt, a Kr. u. 2. század utániakért még ennyit sem szabad adni, hacsak nem ritka példányokról van szó. Végetül Gooss csatolta a korábban elküldött 17 érme meghatározását.

A levél címzése, amelyben a korábban használt „Kedves Barátom” (*Lieber Freund*) megszólítást felváltó „Igen tisztelt Uram” (*Hochverehrter Herr*) akár valamilyen eltávolodásra is utalhatna Gooss és Vasady között, ennek oka azonban ez esetben ismeretlen.²⁶ Mindenesetre, az ezúttal hivataloskodó megszólítás ellenére, konfliktusnak semmilyen jele sem vehető ki a levélnek a korábbiakhoz hasonlóan közvetlen hangvételéből.

A levelezésben ismét hosszabb szünet következik, legalábbis egy évnél hosszabb időszakból nem rendelkezünk egyetlen erre vonatkozó adattal sem.

Gooss 1878. október 31-én kelt, utolsó fennmaradt levelében (5.), melynek címzése az előző levélhez közelebb állóan „Tisztelt Vassady Úr” (*Geehrter Herr Vassadi*), a római köztársaság kori Furius család éremkibocsátásáról érdeklődő Vasady számára tételen felsorolta a kérdéses éremtípusokat, és taná-

cot adott a Cserey-gyűjteményből hiányzó példány beszerzésének lehetőségeiről. A másik kérdéssel, a Koson-típusú érmékkel kapcsolatban, az ezekről alkotott véleménye – annak ellenére, hogy ma ez az éremtípus nagyon értékesnek számít – meglehetősen lesújtó: „A Kozon-érmék nagyon gyakoriak, és igazán jelentéktelen, otromba, 2,5 dukát súlyú aranydarabok, nyers kivitelezésben”.

Amennyiben írt is Vasady ezután levelezőpartnerének, feltehetőleg már nem kapott rá választ, ugyanis 1879. március 22-én már a segesvári gimnázium igazgatóját keresi fel levelével, a Gooss által közölt tanulmányok megküldése ügyében.²⁷

*

Az öt, mellékelten közölt levél csak kis része Vasady Nagy Gyula kiterjedt levelezésének, de ezekkel a Székely Nemzeti Múzeum lényeges információkra tett szert tárgyainak rendszerezése terén, bővíteni tudta cserekapcsolatainak hálózatát, és – nem utolsósorban – egy nemzetközi hírnevű tudós közleményei révén az intézmény híret európai szakmai körökben is öregbíthette.

Melléklet

1.²⁸

Lieber Freund!

Ich habe deine Münzen angesehen u[nd] finde folgende Stücke darunter:

I. von Gelenze²⁹

1. *adv.* Kopf des Stam[m]vaters Ancus Marcius mit dem Litus. *rev.* Reiter über einer Wasserleitung mit der Inschrift Aqua Mar(cia) Prägnastus Q. Philippus. – Münze der Familie Marcia vom 134 vor Xto.

2. *Adv.* Apollo Kopf. Die Inschrift setzt die des Reverses fort. *rev.* Quadriga mit Victoria, C[aius] Vibius C(aji) F(ilius) Pensa; aus der Zeit 89–84 vor Xto.

3. Kann ich nicht lesen, sie scheint eine barbar[ische] Nachprägung zu sein, wofür sie allerdings zu gut scheint.

4. Q. Titius. *adv.* Bacchantin mit Diadem; *rev.* Pegasus Q. TITI(us); aus der Zeit von 89–84.

7. Alexandrinische Scheidemünze mit dem Adler und Kopf Trajans (?).

8. Bronzemünze II Gr[uppe] in Dacien geprägt; *adv.* Imp(erator) M(arcus) Julius Philippus Aug(ustus); *rev.* Genius von Dacien mit den Feldzeichen der V und XIII Legien welche im Lande standen, Provincia Dacia. An(nus) II = dem Jahr 248 nach Xto entspricht.

²⁵ Összehasonlítás képpen, a *Nemere* negyedéves előfizetése 1 forint 50 krajcárba, az ajánlott összeg ötszörösebe, míg egy, a lapban elhelyezett hirdetés bélyegdíja épp ennyibe, 30 krajcárba került. (Vö. *Nemere*, VII. évf., 74. szám, 1877. szeptember 15.)

²⁶ Talán Gooss egészségi állapotával hozható összefüggésbe, ugyanis a túlfeszített munka miatt (vagy ettől függetlenül) élete végén, korabeli orvosi műszóval élve, „agylágyulásban” szenvedett.

²⁷ Daniel Höhr rektor 1879. április 7-i levele, *Csn*, 90.

²⁸ *Vn*, 19c, 1876. április 21.

9. Unleserlicher Denar des Marcus Aurelius (161–180) oder Commodus (180–192).

II. v[on] Torja³⁰

5. *Adv.* Roma. Q(uctor) Curt(ius); *rev.* Quadriga M. Sila(nus) Roma. Von dem Jahr 124 vor Christo.

6. Sesterz Trajans; *adv.* Imp. Caes. Nerva Trajano Aug(usto) Ger(manico) Dac(ico) p(ontifici) m(aximo) tr(ibunicia) p(otestate) co(n)s(ul). VI. p(ater) p(atriciae); *rev.* S(enatus) C(onsulto) felicitas(?) Aug(usti) – aus dem Jahr 110–117 nach Xto.

III. Ohne Angabe des Fundortes im ersten Päckchen

a. Unbekannte Kupfermünze, vielleicht Spielmarke.

b. Denar des Antoninus Pius (138–161 nach Xto).

c. Denar. Dn(=Dominus)³¹ Constantius p. f. Aug.; *rev.* votis multis, geprägt in Sirm(ium) das heutige Mitrovitz³² in Ungarn; kurz vor 360 nach Xto.

d. Unleser[licher] Denar des Anton. Pius.

e. Denar M. Antonius³³ (= Marc Aurel) tr. p. XXIII // Salus publica aus dem Jahr 169 vor Xto.

f. Drachme von Dyrrhachion, das heutige Durazzo³⁴ in Dalmatien; *adv.* ΞΕΝΩΝ, Säugende Kuh, unten laufendes Fuchs; *rev.* Die Gärten des Alkinous ΔΥΡ(achion)³⁵ und der Münzmeister ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ = Philodamou im Genitiv.

²⁹ Gelenze (Ghelința), Kovászna megye.

³⁰ Torja (Turia), Kovászna megye.

³¹ Helyesen: D N (Dominus noster).

³² Szávaasztendemeter (Sremska Mitrovica), Szerbia (Vajdaság).

³³ Helyesen: Antoninus – Marcus Aurelius Antoninus római császár (161–180).

³⁴ Durrës, Albánia. ³⁵ Az eredetiben is görög betűs rövidítés latin betűs feloldása.

g. Denar Vespasians, cos V also im Jahr 74 nach Xto.
h. Diva Faustina; *rev.* Aeternitas. Gattin des Anton. Pius (138–161).

i. Denar von schlechter Masse. Imp. Luc. Verus (161–172, Mitregent von Marc. Aurelius).

Fundort Czeckske³⁶ Ungarn II. Päckchen.

7. Sesterz Trajans.

8. *Adv.* Kopf der Lauerischen Juno mit I(uno) S(ispes) M(ater) R(egina);³⁷ *rev.* Rennender Stier mit dem Münzzeichen darüber R. Inschrift: L. Thorius Balbus aus dem Jahr 94 vor Xto. Von Oroszfalu³⁸.

9. Schönes Sesterz: *adv.* Nero Claudius Caesar Aug Ger(manicus) p(ontifex) M(aximus) tr(ibunicia) p(otestate) imp(erator); *rev.* Felicitas Augusti S(enatus) C(onsulto) (von 54–69 vor Xto) von Felső Torja³⁹.

10. Imp(erator) Caes(ar) Domit(ianus) Aug. Germ. p. m.; *rev.* trib. potestate VI imp XIII cos XIII cens(or) III. Im Jahr 86 nach Christo.

1–5 von *H[omoro]d[us] Szent Márton* die anderen ohne Angabe des Fundortes.

1. M(arcus) Jul(ius) Philippus Aug. p. p.; *rev.* Provincia Dacia mit Adler und Löwe den Sinnbildern der XIII und V Legion. An(nus) I im Jahr 247 nach Xto.

2. Caes(ar) Nerva Trajanus Aug. Germ; *rev.* p.m. trib. p. cos III p. p. Zwischen 98 und 102.

3. Silberne Tetradrachma von Thasos; *adv.* Bacchoskopf mit Effeu u[nd] Widderhorn; *rev.* Herkules mit der Löwenhaut. [HEP]AKΛEΘYΣ ΣΩΤΗΡΟΣ unten ΘΑΣΙΟΝ.

4. Faustina Gattin des Anton. Pius.

5. Marcus Antonius⁴⁰ (gew[öhnlich] Marc Aurel genannt); *rev.* concordia Aug. tr. p. XVII. cos III. 163 nach Xto.

6. Vespasianus Aug. p. m. cos VIII; *rev.* Augur tri pot. Auguralinsignien. 77 nach Xto.

7. Imp. Gordianus Pius Felix Aug.; *rev.* Aeternitas Augusti S(enatus) C(onsulto) Sesterz. e[tr]wa im Jahr 238 nach Xto.

8. M. Antonius⁴¹ (Marc Aurel) Aug.; *rev.* tr. p. XXVI Imperator VI cos III S. C. 172 nach Xto.

9. Imperator Gallienus Augustus; *rev.* Victoria Augusti. 253 nach Xto.

10. Trajanus etc.; *rev.* Siegeszeichen wohl über die Parthen, Senator optimo principi. Gegen das Jahr 117 nach Xto.

11. Imperator Gordianus Pius felix Aug.; *rev.* Concordia militans von 238 nach Xto.

12. Domitianus Caes aug.; *rev.* cos V säugende Wölfin. Vom Jahr 76 nach Xto.

13. Kopf des Roma; *rev.* Biga mit Victoria P. Servilius M(arci) F(ilius); (auf der andern Seite) RVLII(us). Vom Jahr 84 vor Christo.

14. Her(ennia) Etruscilla Aug(usta); *rev.* Padicitia Augusta. Gattin des Decius zwischen 249–251 nach Christo.

15. Imp(erator) C(aesar) C(ajus) Vib(ius) Volusianus Aug(ustus); *rev.* Felicitas publica.

16. Julia Soaemis Augusta. Mutter des *Elogabalus* welcher 218–222 regiert.

Mit Dank folgen die Münzen mit gecommner Einsicht zurück begleitet von der Bitte Du wolltest auf alle Funde der dortigen Gegend ein wachsameres Auge haben. Gruß und Handschlag von deinem

Carl Gooss

Schäßb[urg] 21 April 1876

[Kedves Barátom!

Megnéztem a pénzérmeidét, és a következő darabokat találok közöttük:

I. Gelencéről:

1. *adv.* Ancus Marcius nemzetségfő feje, liteusszal; *rev.* Lovas egy vízvezeték felett, Aqua Mar(cia) Pragnaustus Q. Philippus felirattal – a Marcia család pénzérme; Kr. e. 134.

2. *adv.* Apollo-fej, felirata a hátoldalét folytatja; *rev.* Quadriga Victoriával, C Vibius C(aji) F(ilius) Pensa; Kr. e. 89–84.

3. Nem tudom kiolvasni, barbár hamisítványnak tűnik, de annak túl jó.

4. Q. Titius; *adv.* Bacchánus nő diadémmel; *rev.* Pegasus Q. TITI(us); 89–84.

7. Alexandrinusi váltópénz sással és Trajanus-fejjel (?).

8. Bronzérme, II. csoport Dáciából; *adv.* Imp(erator) M(arcus) Julius Philippus Aug(ustus); *rev.* Dácia géniusza az V. és XIII. légió tábort jelvényével, melyek a tartományban állomásoztak, Provincia Dacia. An(nus) II = Kr. u. 248-nak felel meg.

9. Marcus Aurelius (161–180) vagy Commodus (180–192) kiolvashatatlan [feliratú] dénárja.

II. Torjáról:

5. *adv.* Roma. Q(uctor) Curt(ius); *rev.* Quadriga M. Sila(nus) Roma, Kr. e. 124.

6. Trajanus sestertiusa; *adv.* Imp. Caes. Nerva Trajano Aug(usto) Ger(manico) Dac(ico) p(ontifici) m(aximo) tr(ibunicia) p(otestate) co(n)s(ul). VI. p(ater) p(atriciae); *rev.* S(enatus) C(onsulto) felicitas Aug(usti); Kr. u. 110–117.

III. A lelöhely feltüntetése nélkül, az első csomagban

a. Ismeretlen rézérme, talán bélyegző.

b. Antoninus Pius (Kr. u. 138–161) dénárja.

c. Dénár; D[ominus] N[oster] Constantius p[rius] f[elix] Aug[ustus]; *rev.* Votis Multis, Sirm(ium) = a mai magyarországi Szévaszentdemeter, kevéssel Kr. u. 360 előtt.

d. Antoninus Pius kiolvashatatlan dénárja.

e. M. Antoninus (= Marcus Aurelius) dénárja, tr. p. XXIII // Salus publica; Kr. e. 169.

f. Dyrhachioni drachma, a mai dalmáciai Durazzóból; *adv.* ΞΕΝΩΝ, szoptató tehén, szaladó róka; *rev.* Alkinous ΔΥΡ(achion) kertjei és ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ érmemester (= Philodamou genitivusban).

g. Vespasianus dénárja; cos V, tehát Kr. u. 74.

h. Diva Faustina; *rev.* Aeternitas. Anton. Pius neje (138–161).

i. Rossz anyagból készült dénár; Imp Luc[ius] Verus (161–172, Marc[us] Aurelius társuralkodója).

Céckéről (Magyarország) való érmék, II. csomagocská:

7. Trajanus sestertiusa.

8. *adv.* Babérkoszorús Juno-fej I(uno) S(ispes) M(ater) R(egina) felirattal; *rev.* támadó bika, felette R verdejel, L[ucius]. Thorius Balbus; Kr. e. 94. – Oroszfaluból.

9. Szép sestertius; *adv.* Nero Claudius Caesar Aug[ustus] Ger(manicus) p(ontifex) M(aximus) tr(ibunicia) p(otestate) imp(erator); *rev.* Felicitas Augusti S(enatus) C(onsulto); Kr. e. 54–69. – Feltorjáról.

10. Imp(erator) Caes(ar) Domit(ianus) Aug. Germ. p. m.; *rev.* trib. potestate VI imp XIII cos XIII cens(or) III; Kr. u. 86.

1–5. *Homoródszentmártonból, a többi a lelöhely megjelölése nélkül:*

1. M(arcus) Jul(ius) Philippus Aug p p; *rev.* Provincia Dacia sással és babérral, mint a XIII. és V. légió jelképe, An(nus) I = Kr. u. 247.

³⁶ Cécke (Tečcha), Bihar megye, ahol Zathureczky Emília testvére, Zathureczky Gedeon lakott.

³⁷ Helyesen: Iuno Sospita Mater Regina – a megváltó Juno istennő.

³⁸ Ma Kézdivásárhely része.

³⁹ Feltorja, ma Torja része.

⁴⁰ Mint a 32. jegyzet.

⁴¹ Mint a 32. jegyzet.

2. Caes(ar) Nerva *Trajanus* Aug Germ; *rev.* p m trib p cos III p p, 98–102.

3. Thassoszi ezüst tetradrachma; *adv.* Bachus-fej repkénnyel és kosszarvval; *rev.* Herkules az oroslánbőrrel, [HEP]AKAEOYΣ ΣΩΤΗΡΟΣ, alul ΘΑΣΙΟΝ.

4. Faustina, Anton. Pius felesége.

5. Marcus Antonius (szokásosabban Marcus Aurelius); *rev.* concordia Aug trib p XVII. cos III; Kr. u. 163.

6. Vespasianus Aug. p. m. cos VIII; *rev.* Augur tri pot., madárjospap-jelvények; Kr. u. 77.

7. Imp. Gordianus Pius Felix Aug.; *rev.* Aeternitas Augusti S(enatus) C(onsulto); sestertius Kr. u. 238 körülről.

8. M. Antonius (Marc Aurel) Aug.; *rev.* tr. p. XXVI Imperator VI cos III S. C.; Kr. u. 172.

9. Imperator Gallienus Augustus; *rev.* Victoria Augusti; Kr. u. 253.

10. Trajanus stb.; *rev.* győzelmi jelvény, valószínűleg a pártusok fölötti, Senator optimo principi; Kr. u. 117. körüli.

11. Imperator Gordianus Pius felix Aug.; *rev.* Concordia militans; Kr. u. 238.

12. Domitianus Caes aug; *rev.* cos V, szoptató anyafarkas; Kr. u. 76.

13. Roma-fej; *rev.* biga Victoriával, P. Servilius M(arci) F(ilius), (a másik oldalon) R(VLLI)us; Kr. e. 84.

14. Her(ennia) Etruscilla Aug(usta); *rev.* Padicitia Augusta, Decius felesége (Kr. u. 249–251).

15. Imp(erator) C(aesar) C(ajus) Vib(ius) Volusianus Aug(ustus); *rev.* Felicitas publica.

16. Julia Soaemis Augusta, Elogabalus anyja, aki 218–222-ben uralkodott.

Köszönettel küldöm vissza az érmeket megtekintésük után, azzal a kéréssel, hogy figyelemmel kellene követned az ottani vidék minden leletét.

Üdvözlettel és kézzorítással

A te Carl Gooss-od

Segesvár, 1876. április 21.)

2.⁴²

Lieber Freund!

Der Bronzefund von Zágon⁴³ ist eines der so oft vorkommenden Depots von Händlern. Die zerbrochen[e] Bronzeschale deren Parallele aus einem Funde von Haidu Böszörmény⁴⁴ bekannt ist, ist als Brucherz zum Umguße eingetauscht worden. Geld findet sich sonst bei solchen Funden nicht, obgleich in vorrömischer Zeit sowohl golden[e] Lysimacher 2,5 Dukaten schwer als auch derselben nachgeprägte rohe barbarische Goldstücke im Lande cursirten. Das gewöhnliche Surrogat für Geld war jenes karika pénz (Ringgeld), welches aus Hörnchen und Ringen besteht. Dieselbe fanden sich auch in dem ganz dem Zágoner gleichende Bronzefunde welcher bei Bardocz gemacht wurde.

Im Dezember 1850⁴⁵ fand nämlich (so heißt es in meiner Fundchronik im Arc[hiv] d[es] Ver[eines für siebenbürgische Landeskunde]⁴⁶) der 70 jährige Bardocz⁴⁷ Landmann Bogdan Wassie als er die Ziegen hütete im Walde folgende Gegenstände:

1. 25 ringförmige Gewinde aus Gold von roher Ausführung, entweder nur mit eingeritzten einfachen, oder mit Kreuz und

Zickzacklinien verziert. Das Gold ist von verschiedner Qualität, im Durchschnitt enthält es indessen etwa $\frac{3}{4}$ Gold $\frac{1}{4}$ Silber. Die Gewichte einzelner dieser offenbar als Zahlgeld dienende Goldringe betragen 3.4 bis 2.1 Gramm.

2. Zwei Kelte aus Bronze.

3. Zwei Bronzesicheln.

4. Das Fragment einer Bronzeschwertklinge.

5. Zwei Kessel von Bronzeblech mit je 2 Henkeln. Der Boden derselben ist *ausgerissen*.

Du siehst beide Funde gleichen sich auf ein Haar!! Suche jedenfalls die Natur der abhandengekommene[n] Goldkörper auf die Spur zu kommen.

Auch der Fund vom Ojtozer Paß⁴⁸ ist vom hohen Interesse! Wir haben es hier nämlich mit einem absichtlich vergrabene[n] Schatz zu thun, welcher offenbar bei Gelegenheit eines feindlichen Einfalls geborgen wurde. Alles deutet[!] darauf hin, daß dieser beim Ausbruch des Markomannenkrieges 167 nach Xto vergraben wurde, da alle von den genannten Münzen *vor* diese Zeit fallen.

Faustina ist die Gattin des Antoninus Pius – Lucilla die des Lucius Verus, welcher mit Marc Aurel[ius] zusammen regierte und eben auf der Reise zum Markomannenkrieg starb. – Wir haben mehrere solcher gleichzeitig vergrabener Funde, so aus *Tibod*⁴⁹ bei *Udvarhely*⁵⁰ und von *Karlsburg*⁵¹; ja auch alle *Wachstäfchen unserer Goldbergwerke, die offenbar absichtlich in Schachten verborgen sind, brechen mit diesem Jahr ab. Es kommt daher alles darauf an, ist bei diesem Münzfunde die jüngsten* genau constatirt worden und Herr von Cserey⁵² würde mich *sehr* verbinden, wenn er mir dieselben auf meine Kosten zur Ansicht und höhern Bestimmung schicken wollte. Nur so kann der Fund wissenschaftlich verwerthet werden.

Dein

C. Gooss

Schäßsburg am 9. Juli 1877

[Kedves Barátom!

A zágoni bronzlelet egyike az oly gyakran előforduló kereskedői raktárnak. Az eltört bronzedényt, melynek páráját egy hajdúböszörményi leletből ismerjük, beolvasztásra szánt ércanyagként cserélték be. Másként az ilyen leletek mellett nem található pénz, bár a rómaiak előtti időben mind lysimachosi 2,5 dukátos aranyak, mind pedig ezek formájára hamisított, nyers barbár aranyak is forgalomban voltak az országban. A megszokott pénzpótló eszköz az a *karika pénz* volt, mely perecekből és gyűrűkből áll. Ugyanilyeneket találtak, a zágonihoz hasonló bronzleletben, Bardocz mellett is.

1850⁵³ decemberében ugyanis (így szerepel az Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde-beli leletkrónikámban) a 70 éves bardoci földműves Bogdan Wassie, amikor a kecskéket őrizte, a következő tárgyakat találta az erdőben:

1. 25 gyűrű alakú tekerics aranyból, nyers kidolgozásban, egyszerű belekarcolt vagy koszorú- és cikcakkos vonal díszítéssel. Az arany különböző minőségű, átlagban $\frac{3}{4}$ rész aranyat és $\frac{1}{4}$ rész ezüstöt tartalmaz. A súlyuk ezeknek a nyilvánvalóan fizetőeszközként szolgáló aranygyűrűknek egyenként 3,4-től 2,1 gramm.

⁴² Csn, 22e, 1877. július 9.

⁴³ Zágon (Zagon), Kovászna megye.

⁴⁴ Hajdúböszörmény, Magyarország.

⁴⁵ Valójában 1858, Gooss vonatkozó közleményeiben is úgy szerepel.

⁴⁶ GOOS, Carl 1876.

⁴⁷ Bardocz (Bräduț), Kovászna megye.

⁴⁸ Ojtozi szoros (Pasul Oituz) – a lelőhely pontosabban: Sósmező

(Poiana Sărată), Bákó megye.

⁴⁹ Tibód (Tibod), Hargita megye.

⁵⁰ Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc), Hargita megye.

⁵¹ Gyulafehérvár.

⁵² Csereyné fia, Cserey Gyula, aki több kiszállás is részt vesz. (Vö. BOÉR Hunor – BIRÓ Róza 2002, 32.)

⁵³ Tkp. 1858, lásd a 45. számú jegyzetet.

2. Két bronz tokos-fülesbalta.

3. Két bronz sarló.

4. Egy bronz kard pengéjének darabja

5. Két bronz üst, két-két fogantyúval, a fenekük kitorve.

Amint látod, a két lelet hajszálra hasonló!! Próbálok minde-
nesetre nyomára lelteni az elkallódott aranytárgyaknak.

Az ojtózi szoros lelet is nagyon érdekes! Itt ugyanis egy szán-
dékosan elásott kincssel van dolgunk, melyet nyilvánvalóan egy
ellenséges betörés alkalmával rejtettek el. Minden arra utal, hogy
Kr. u. 167-ben, a markománok elleni háború kitorésekor ásták
el, mert az összes általad említett érmék az ez *előtti* időből szá-
rmaznak.

Faustina az Antoninus Pius neje, Lucilla pedig Lucius Verus-
é, aki Marcus Aurelius társuralkodója volt, és éppen a markomá-
nokkal való háborúba tartva halt meg.

Nekünk több, ebben az időben elásott leletünk van, így
pl. az Udvarhely melletti Tibódról, valamint Gyulaférvárról;
sőt a viasztábláskáink sora is, az aranybányáinkból, melyeket
nyilvánvalóan szándékosan rejtettek el tárnákba, ezzel az évvel
szoktak meg. Ezért minden attól függ, hogy ennél az éremleletnél
pontosan megállapítsák, melyek a *legújabb* érmék, és Cserey úr
nagyon leköteleznie, ha az én költségre elküldené őket meg-
tekintésre és biztosabb meghatározásra. A leletet csak így lehet
tudományosan értékelni.

A te

C. Gooss-od

Segesvár, 1877. július 9.]

3.⁵⁴

Lieber Freund!

Ich übersende dir anbei die 363 Stück Münzen zurück.

Dieselbe enthalten folgende Prägen

1. Tiberius Claudius Nero (54–68 nach Xto) 2 Stück

2. Aulus Vitellius

(Januar bis 22. Dezember 69 nach Xto) 1

3. Flavius Vespasianus (69–79) 48

4. Flavius Domitianus (81–96) 12

5. Marcus Coccejus Nerva (96–98) 4

6. Marcus Ulpius Trajanus (98–117) 86

Die auf Dazien bezüglichen Münzen sind besonders ver-
packt.

7. Aelius Hadrianus (118–138) 70

8. Sabina Hadrians Gattin 3

9. Aelius Caesar,

Hadrians Adoptivsohn (137–138) 5

10. Antoninus Pius (138–161) 45

11. Faustina die ältere, Gattin des Anton[inus] Pius, lebend
14 St[ück], nach ihrem Tode geprägt, daher Diva Faustina 21,
zusamm[en] 35

12. Marcus Aurelius (161–180) 30

13. Faustina junior, Tochter des Antoninus Pius und Gattin
des Marcus Aurelius, lebend 6, Diva 4, zusammen 10

14. Lucius Verus,

Mitregent des Marc. Aurel von 161–169 2

15. Lucilla, Gattin des Luc. Verus 1

16. L. Aelius Aurelius Commodus, von seinen 9 Stücken
gesetz[?] an dem Jahr 181 ein Stück, eines [von] 182, eines [von]
184, fünf [von] 186. Die jüngste Münze des ganzen Fundes ist
folgende: L(ucius) Ael(ius) Aurel(ius) Comm(odus) Aug(ustus)

p(ius) f(idelis) // lib(aralitus) Aug(usti) p(ontifex) m(aximus)
tr(ibunicia) p(otestate) cos VII p(ater) p(atricae) vom Jahre 192
nach Xto. 9

Zusammen 363 Stück

Der Fund umfaßt also die Zeit von 54–192 nach Chris-
to. Jedenfalls bitte ich dich alles, was dir zugänglich ist mir zur
Kenntniß zu bringen, damit wir den gesamten Fund möglichst
übersehen können.

Die Ziegelstempel von Bereczk⁵⁵ sind sehr interessant. Ich
habe dieselbe in der archäologischen Fundchronik und [in] einer
Wiener Zeitschrift nach Orban Szekelyfeld leírása p. ...⁵⁶ veröf-
fentlicht und freue mich sehr nun Originier gesehn zu haben.
Die erste Cohorte heißt cohors[s] I Bracaraugustonorum und
stand nach einem Militairdiplom vom Jahr 194 in Mösien, von
Septimius Severus wurde sie nach Siebenbürgen gebracht. Einen
Inscriptionstein derselben welcher den praefectus Tib. Claudius
Claudianus in Mehadia nennt, kannten wir bereits, nun sagen
uns ihre Ziegeln, daß sie im röm[ischen] Lager von Bereczk
stand. Sollte mir Frau von Cserei einen jener Stempelziegeln für
das Schäßb[urger] Gymn[asium] schenken, würde sie unsere
Anstalt sehr zum Danke verpflichten.

Von spanischen Cohorten kannten wir bisher die *Cohors
I Hispanorum pia fidelis*, welche 110 in Dazien stand und ihre
Ziegeln in M[agyar] Egregy⁵⁷ hinterlassen hat, die Cohors I Fla-
via Ulpia Hispanorum welche im Jahre 109 an der Römerstraße
zwischen Klausenburg und Torda baute, wo sie bei Ajton⁵⁸
einen Meilenstein hinterlassen hat. Eine Cohors II Hispano-
rum stand 108 in Verschecz⁵⁹ und kam später nach Vármező⁶⁰
Innerszolz[oker] Comitats. Eine Cohors III Hispanorum baute
sowohl an der Trajansbrücke bei Turn[u] Sewerin⁶¹ als auch das
Kleinschenker⁶² Lager, wo beiderseits ihre Ziegeln vorkommen;
eine Coh[ors] VIII Hispanorum stand bei Enlaka⁶³!

Eine *Cohors I Hispanorum veterana* lag 129 nach einem Dip-
lom Hadrians in Dazien. Ihren Standort kennen wir nicht, aber
es kann das nur die vom Bereczker Stempel genannte gewesen
sein und sie stand mithin ebenfalls in Bereczk. Befremdlichst an
dem übersandten Stempel es fehlen die Nummer! Siehe dir da-
her dieselben noch einmal genau an ob zwischen [C]OH u[nd]
HISP nicht ein Zahlzeichen steht. Jedenfalls aber bitte ich dich
mir sorgfältig *alle* andere Stempel der Frau von Cserei abschrei-
ben und namentlich die Fundorte derselben eruieren zu wollen.

Mit freundl[ichem] Gruß und gehorsamer Empfehlung an
die kunstsinnige Frau von Cserei

dein

Carl Gooss

Schäßb[urg] 18 Juli 1877.

[Kedves Barátom!

Mellékelten visszaküldöm neked a 363 darab érmét. Ezeket
a következő feliratok vannak:

1. Tiberius Claudius Nero (Kr. u. 54–68) 2 darab

2. Aulus Vitellius

(Kr. u. 69. januártól december 22-ig) 1

3. Flavius Vespasianus (69–79) 48

4. Flavius Domitianus (81–96) 12

5. Marcus Coccejus Nerva (96–98) 4

6. Marcus Ulpius Traianus (98–117) 86

A dáciai vonatkozású érmék külön vannak csomagolva.

7. Aelius Hadrianus (118–138) 70

⁵⁴ Csn, 55d, 1877. július 18.

⁵⁵ Bereck (Breţcu), Kovászna megye.

⁵⁶ GOOSS, Carl 1876; ORBÁN Balázs 1869, 124.

⁵⁷ Alsóegregy (Românaşi), Szilágy megye.

⁵⁸ Ajtony (Aiton), Kolozs megye.

⁵⁹ Versec (Vršac), Szerbia (Vajdaság).

⁶⁰ Vármező (Buciumi), Szilágy megye.

⁶¹ Turnu Severin.

⁶² Kissink (Cincşor), Szeben megye).

⁶³ Énlaka (Inlăceni), Hargita megye.

8. <i>Sabina</i> , Hadrianus felesége	3
9. <i>Aelius Caesar</i> , Hadrianus fogadott fia	5
10. <i>Antoninus Pius</i> (138–161)	45
11. <i>Faustina</i> , az idősebb, Anton. Pius felesége, életében 14 db, halála után, és ezért Diva Faustina felirattal 21, összesen	35
12. <i>Marcus Aurelius</i> (161–180)	30
13. <i>Faustina junior</i> , Antoninus Pius leánya és Marcus Aurelius felesége, életéből 6, mint Diva 4, összesen	10
14. <i>Lucius Verus</i> , Marc. Aurelius társuralkodója 161-től 169-ig	2
15. <i>Lucilla</i> , Luc. Verus felesége	1
16. L. Aelius Aurelius <i>Commodus</i> , az ő 9 darabja közül egy 181-ből, egy 182-ből, egy 184-ből, öt 186-ból való. A legfiatalabb érem az egész leletből a következő: L(ucius) Ael(ius) Aurel(ius) Comm(odus) Aug(ustus) P(ius) f(idelis) // lib(aralitis) Aug(usti) p(ontifex) m(aximus) tr(ibunicia) p(otestate) cos VII p(ater) p(atriciae), Kr. u 192-ből	9
Összesen	363 darab

Tehát a lelet a Kr. u. 54–192. időszakot fogja át. Mindezenre kérlek, hozz tudomásra mindent, ami hozzáférhető számodra, hogy a teljes leletet lehetőség szerint áttekinthessük.

A berecki téglapecsétek nagyon érdekesek. Ezeket közzétettem a régészeti-letel-krónikában és – az Orbán Székelyföld leírása alapján – egy bécsi folyóiratban, és nagyon örülök, hogy most eredetiben láthatom. Az első cohorsot cohors I Bracaraugustanorum-nak hívták, és egy 194-ből származó katonai okirat szerint Moesiában állomásozott, Septimius Sever[us] hozta Erdélybe. Ennek egy kőbe vésett mehádiai feliratát, melyet Tib. Claudius Claudianus praefectus álltattott, már ismertük, most pedig téglái megmondják nekünk, hogy a berecki római táborban állomásozott. Ha Csereyné asszony ezen pecsétes téglákból egyet a segesvári gimnáziumnak ajándékozna, nagyon leköteleznék vele intézményünket.

A spanyol cohorsok közül eddig ismertük: a *Cohors I Hispanorum pia fidelis*-t, mely 110-ben Dáciában állomásozott, és tégláit Magyaregregyen hagyta hátra; a *Cohors I Flavia Ulpia Hispanorum*-ot, mely 109-ben a Kolozsvár és Torda közti utat építette, ahol Ajtonynál egy mérföldkövet hagyott hátra. Egy *Cohors II Hispanorum* 108-ban Versecen állomásozott, és később a Belső-Szolnok vármegyei Vármezőre jött. Egy *Cohors III Hispanorum* mind a Turnu Severin-i Trajanus-hídat, mind pedig a kissinkai tábor építette – mindkét helyen előfordulnak a tégláik –; egy *Cohors IIII Hispanorum* Énlakán állomásozott!

Egy *Cohors I Hispanorum veterana* 129-ben, Hadrianus egy [katonai] okirata szerint, Dáciában állomásozott. Ennek állomáshelyét nem ismerjük, de csak a berecki pecsét által megnevezett lehetett, és ez tehát szintén Bereckben állomásozott. Meglepő, hogy az elküldött pecséten hiányoznak a számok! Ezért nézd meg őket még egyszer pontosan, hogy a [C]OH és a HISP között nem áll-e egy számjegy. Mindenesetre kérlek, hogy Csereyné asszony összes további pecsétjét gondosan másold le nekem, és név szerint pontosan nyomozd ki a lelőhelyüket.

Baráti üdvözzel, és alázatos tisztelettel a műértő Csereyné asszony iránt

a te

Carl Gooss-od

Segesvár, 1877. július 18.]

4.⁶⁴

Hochverehrter Herr!

Ich komme erst jetzt dazu Ihnen meinen besten Dank namens des Schäßburger Gymnasiums auszusprechen für die freundliche Uebersendung der römischen Ziegeln aus dem Bereczker Lager, welche gestern hier wohl angekommen sind. Ebenso empfangen Sie meinen Dank für die Skizze des Lagers und Ihre werthvollen Mittheilungen über die Funde von Zágón und Sósmező⁶⁵.

Leider sind wir an römischen Kaiserdenaren so gut sortirt, daß wir Frau von Cserey, welcher ich mich höflichst empfehlen lasse, nichts abnehmen können. Herr Bielz⁶⁶ dachte etwas auswählen. Jedenfalls kann ich Ihnen den Rath ertheilen, kaufen Sie von Kaiserdenaren niemals im Werthe von über 30 Kr. auf und die jüngern etwa von Caracalla herwärts noch billiger. Stücke von besondern Werthe sind unter diesen Münzen sehr selten.

Die mir zuletzt übersandte Serie besteht aus folgenden Stücken:

Nro 1. A. Vitellius⁶⁷ Germ. Imp. Aug. tri p(otestate) // pont(ifex) Maxim(us). Vom Jahr 69 nach Christo.

Nro 2. Imp. C. Vesp(asianus) Aug. p. m. // Augur tri(bun) pot(estate). Priestergeräth vom Jahre 72 nach Xto .

Nro 3. Antoninus Pius Aug. p. p. tr(ibunicia) p(otestate), cos III // Clementia Auguste. Vom Jahr 140 oder 141 nach Xto.

Nro 4. Ganz wie *Nro 2* von Vespasian .

Nro 5. Severus Aug. Arm(eniacus) Parth(icus) Max(imus) // tr. p. VII. imp(erator) III cos III. Vom Jahr 228 nach Xto.

Nro 6. Imp(erator) Nerv(a) Trajano Aug. Ger(manico) dac(ico) p(ontifici) m(aximo) tr(ibunicia) p(otestate) co[n]s(ul) V p(atrici) p(atriciae) // S(enatus) P(opulus) Q(ue) R(omanus) opt(imus) principi. Trajan zwischen 104–111 nach Xto.

Nro 7. D. Clodius Albinus⁶⁸ Caes(ar) // Provid(entia) Aug(usti) cos. Aus dem Jahr 193 nach Xto.

Nro 8. Unleserlich.

Nro 9. Imp. Caes. Vesp. Aug. p. m. cos // tr. pot. II cos III p. Vom Jahr 71 nach Christo.

Nro 10. Imp. Caes. Vesp. Aug. p. m. cos IIII // tri. pot. Vom Jahr 72 nach Christo.

Nro 11. Imp. Caes. Vesp. Aug. Ceasor // pontifex maximus. Aus dem Jahr 72–73 nach Xto.

Nro 12. Imp. Caesar Vespasianus Aug. tr. p. // cos iter(um) tr(ibunicia) pot(estate). Jahr 71 nach Xto.

Nro 13. Imp. Caes. ute wie *Nro 11*.

Nro 14. Vespasianus⁶⁹ // trib pot. wie *Nro 10*.

Nro 15. Im(peratori) Ner(vae) Trajano Aug. Ger. Dac. p. m. // tr. p. cos. p. p. Der Genius des besiegten Daciens unter einem Tragsaum. Umschrift S(enatus) P(opulus) Q(ue) Romanus optimo p[ri]ncipi. Vom Jahr 107–117.

Nro 16. Vespasian wie *Nro 11*.

Nro 17. Dieses letzte Stück ist das interessanteste weil es ein sogenannter nummus inc[us] ist das heißt ein solches Stück, das nur auf einer Seite geprägt ist, während die andere Seite auf einem bereits geprägten auflag, daß darein eindrückte.

Mit Wiederholung meines Dankes und der Empfehlung an Frau von Cserey

Ihr ergebener

Carl Gooss

Schäßburg am 9 Octob[er] 1877.

⁶⁴ Vn, 25d, 1877. október 9.

⁶⁵ Sósmező (Poiana Sărată), akkor Háromszékhez tartozott, ma Bákó megye.

⁶⁶ Valószínűleg Eduard Bielz (l. a 23. jegyzetben).

⁶⁷ Aulus Vitellius Germanicus (Kr.u.15–69), római császár (69

április 17 – december 22).

⁶⁸ Decimus Clodius Septimius Albinus (150k.–197), Septimius Severus társcsászára (193–195), majd ellencsászár (195–197).

⁶⁹ Gooss levelében is kipontozva.

[Igen tisztelt uram!

Csak most jutok hozzá, hogy kifejezzem köszönetemet a segsvári gimnázium nevében, amiért volt olyan kedves átküldeni a berecki táborból származó római téglákat, melyek tegnap rendben megérkeztek ide. Fogadjá ugyanakkor köszönetemet a tábor rajzáért és értékes közléseiért a zágoni és sósmezői leletről. Sajnos olyan jól el vagyunk látva római császárdénárokkal, hogy semmit nem tudunk átvenni Csereyné asszonytól, akinek a legudvariasabban ajánlom magamat. Bielz úr gondolta, hogy kiválaszt valamit. Mindenesetre azt a tanácsot adhatom Önnek, hogy soha ne vegyen császárdénárokat 30 krajcárnál nagyobb értékben, az újabbakat pedig, úgy Caracallától errefelé, még olcsóbban. Ezen érték között nagyon ritka a jelentősebb értékű. A legutóbb átküldött sorozat a következő darabokból áll:

Nro 1. A. Vitellius Germ. Imp. Aug. tr[ibunicia] p(otestate) // pont(ifex) Maxim(us), Kr. u. 69-ből.

Nro 2. Imp. C. Vesp(asianus) Aug. p. m. // Augur tri(bun) pot(estate). Papi eszköz[ök] Kr. u. 72-ből.

Nro 3. Antoninus Pius Aug. p. p. tr(ibunicia) p(otestate), cos III // Clementia Auguste, Kr. u. 140-ből vagy 141-ből.

Nro 4. Mint a *Nro 2.* Vespasianustól.

Nro 5. Severus Aug. Arm(eniacus) Parth(icus) Max(imus) // tr. p. VII. imp(erator) III cos III, Kr. u. 228-ből.

Nro 6. Imp(erator) Nerv(a) Trajano Aug. Ger(manico) dac(ico) p(ontifici) m(aximo) tr(ibunicia) p(otestate) co[n]s(ul) V p(atrici) p(atriciae) // S(enatus) P(opulus) Q(ue) R(omanus) optimo principi. Trajanus Kr. u. 104. és 111. között.

Nro 7. D. Clodius Albinus Caes(ar) // Provid(entia) Aug(usti) cos, Kr. u. 193-ből.

Nro 8. Olvashatatlan.

Nro 9. Imp. Caes. Vesp. Aug. p. m. cos // tr. pot. II cos III p. p., Kr. u. 71-ből.

Nro 10. Imp. Caes. Vesp. Aug. p. m. cos IIII // tri. pot., Kr. u. 72-ből.

Nro 11. Imp. Caes. Vesp. Aug. Ceasor // pontifex maximus, Kr. u. 72–73-ből.

Nro 12. Imp. Caesar Vespasianus Aug. tr. p // cos iter(um) tr(ibunicia) pot(estate), Kr. u. 71.

Nro 13. Imp. Caes. ute, mint a *Nro 11.*

Nro 14. Vespasian[us] // trib pot., mint a *Nro 10.*

Nro 15. Im(peratori) Ner(vae) Trajano Aug. Ger. Dac. p. m. // tr. p. cos. p. p. A legyőzött Dácia génusza egy málhaszegély alatt. Átírás: S(enatus) P(opulus) Q(ue) Romanus optimo p[ri]ncipi. 107–117-ből.

Nro 16. Vespasian[us], mint a *Nro 11.*

Nro 17. Ez az utolsó darab a legérdekesebb, mert egy úgynevezett nummus inc[er]us-ról van szó, vagyis egy olyan darabról, melynek csak egyik oldalán van veret, míg a másikon már volt egy veret, melyre ráverték egy újabbat.

Ismételnem köszönöm, és ajánlom magamat Csereyné asszonynak

Kész hűséggel

Carl Gooss

Segesvár, 1877. október 9.]

5.⁷⁰

Gehrter Herr Vassadi!

Die drei Münzen sind ein römischer Familiendenaar von Lucius (Marcius) Censorinus aus der Zeit von 97–81 vor Christo, ein Familiendenaar von Quintus Antonius Balbus 82 vor Christo

und eine Bronzemünze von Kaiser Anastasius 491–518 nach Christo mit dem Münzbuchstaben M.

Von der Familie *Furia* finden sich nur folgende Prägen, alle in Silber.

1. Frauenkopf mit Flügelhelm ROMA // Biga mit Diana, PVR(pures) in folgender Verschließung. Aus der Zeit von 217–174 vor Christo. Sehr *selten!*

2. Frauenkopf mit Flügelhelm ROMA // Biga mit Diana, L. FVRI(us), von 174–154 vor Christo. Selten.

3. Frauenkopf mit Flügelhelm ROMA // Biga mit Diana, S(purius) FV(rius). Sehr *selten*. Zwischen 174–154 vor Christo.

4. Frauenkopf mit Flügelhelm ROMA // Biga mit Diana, der Halbmond auf dem Haupt Wappen: die Purpurschnecke. PVR(pureus). Aus der Zeit zwischen 174–154⁷¹. *Häufig.*

5. Doppelkopf des Janus mit Lorbeerkranz ROMA // M(arcus) FOVRI(us). L(ucii) F(ilius). PILI (Philippos), eine stehende behelmte Frau mit Zepter und Lorbeer kränzt ein galisches Tropäon⁷², darüber Stern. Aus der Zeit von 121–88 vor Christo. *Sehr häufig.*

6. Kopf der Kybele mit Mauerkrone, Wappen dicker Fuß, P(ublius) FOVRIVS CRASSIPES // curulischer Sessel AED(ilis) CVR(ulis).⁷³ Zwischen 85–81 vor Christo. *Häufig.*

7. Cereskopf mit Aehrenkranz, daneben Aehre und Gerstenthorn, L(ucius) FVRI(us) CN(eji) F(ilius) // curulischer Sessel zwischen zwei Ruthenbündeln mit Beilen BROCCHI. III. VIR, etwa 54 vor Christo – häufig.

Die Ihnen abgehende Münze ist *Nro 5* und ist so häufig, daß Sie dieselbe bei Egger⁷⁴ leicht auftreiben werden, wenn Sie sie so genau bezeichnen, wie ich sie hier beschrieben habe.

Kozon Münzen sind sehr häufig und wirklich ein unanschauliches, plumpe 2.5 Dukaten⁷⁵ schweres Geldstück von roher Präge. *Adv.* Adler in einem Perlenkranz schreitend; *revers*, der Consul schreitet zwischen zwei Lictoren, darunter griechisch ΚΟΣΩΝ darunter L(ucius) B(rutus).

Mit Hochachtung

Carl Gooss

Schaeßburg, 31 October 1878.

[Tisztelt Vassadi Úr!

A három érme közül az egyik, Lucius (Marcius) Censorinus római családi dénárja Kr. e. 97–81-ből, a másik Quintus Antonius Balbus családi dénárja Kr. e. 82-ből, és egy bronzérme Anastasius császártól (Kr. u. 491–518.) M verdejellel.

A *Furia* családától csak a következő pénzveretek vannak, valamennyi ezüstből:

1. Női fej szárnyas sisakkal, ROMA // biga Dianával, PVR(pures), a következő ligatúrával; Kr. e. 217–174. – nagyon *ritka!*

2. Női fej szárnyas sisakkal, ROMA // biga Dianával, L. FVRI(us); Kr. e. 174–154. – ritka.

3. Női fej szárnyas sisakkal, ROMA // biga Dianával, S(purius) FV(rius); Kr. e. 174–154. – nagyon *ritka.*

4. Női fej szárnyas sisakkal, ROMA // biga Dianával, félhold az írásos oldalon, bíborcsiga, PVR(pureus); 174. és 154. közti időből – *gyakori.*

5. Janus kettős arca babérkoszorúval, ROMA // M(arcus) FOVRI(us). L(ucii) F(ilius). PILI (Philippos), álló, sisakos nő, jogarral és babérral, megkoszorúzt egy gall győzelmi emléket, fölötte csillag; Kr. e. 121. és 88. közti időből – *nagyon gyakori.*

⁷⁰ Vn, 38c, 1878. október 31.

⁷¹ A négy érme helyes keltezése: Kr. e. 169–158.

⁷² A τρόπιον (görög) vagy *tropaeum* (latin) ókori, győzelmi emlékmű.

⁷³ Helytelen leírás, az elő és a hátlap feliratai felcserélődtek.

⁷⁴ Bécsi műkereskedés.

⁷⁵ Mivel ilyen névértékű pénzérme nem volt forgalomban, Gooss súlyegységként hivatkozik rá, tehát 2,5 × 3,49 g.

6. Kybele-fej falkoronával, mögötte felfele fordított lábfej, P(ublius) FOVRIVS CRASSIPES // sella curulis⁷⁶, AED(ilis) CVR(ulis); Kr. e. 85–81. – *gyakori.*

7. Ceres-fej kalászkoszorúval, mellette kalász és árpaszem, L(ucius) FVRI(us) CN(eji) F(ilius) // sella curulis, két vesszőnyaláb között, BROCCHI. III. VIR; olyan Kr. e. 54. – *gyakori.*

Az Önnek hiányzó pénzérme az 5. számú, és annyira gyakori, hogy Ön is könnyen megszerezheti Eggernél, ha Ön neki olyan pontosan megjelöli, ahogy én itt leírtam.

A Kozon-érmek nagyon gyakoriak, és igazán jelentéktelen, otromba, 2,5 dukát súlyú aranydarabok, nyers kivitelezésben; *adv.* Sas, gyöngykoszorúban lépkedve; *revers*, a konzul két liktor között lépked, alatta görögül ΚΟΣΩΝ, és alatta L(ucius) B(rutus).

Kiváló tisztelettel

Segesvár, 1878. október 31.

Carl Gooss]

Bordi Zsigmond Lóránd – Sepsiszentgyörgy, bordi_lorand@yahoo.com

Boér Laura – Barót, boer_laura@yahoo.com

Irodalom

- Napi Közlöny* = *a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Előpatak – Brassóban 1875-ik évi aug. 30-tól sept. 5-ig tartott XVIII. vándorgyűléséről*, 2. szám, 1875. augusztus 31., Sepsiszentgyörgy.
Nemere = *Nemere*, Brassó (majd 1874-től Sepsiszentgyörgy), 1871–1884.

*

ARDEVAN, Radu – PETAC, Emanuel

- 2001 Tezaurul monetar de la Poiana Sărata și problema numerarului din Dacia romană la sfârșitul secolului II p. Chr., in: *Simpozion de numismatică, Chișinău, 28-30 mai 2000*, București, 73–83.

BOÉR Hunor – BÍRÓ Rozsa

- 2002 A Székely Nemzeti Múzeum kezdetei, in: *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára*, 1 (szerk. Wolf Tamás), Sepsiszentgyörgy, 7–58.

CAVRUC, Valeriu

- 1997 *Repertoriul arheologic al județului Covasna* (red. Valeriu Cavruc), Sf. Gheorghe.

CZYHER Kornél, Dr.

- 1890 *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek története, 1840-től – 1890ig*, Sátoraljaújhely.

GOOSS, Carl

- 1876 Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens, *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, Neue Folge, XIII, 203–338.

- 1877 Zu Corpus Inscriptionum Latinarum III. (2), *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich*, I, 113–125.

- 1878 Neuere archäologische Funde aus vorrömischer Zeit, *Korrespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, I, 98–99.

NAGY Géza

- 1890 *A Székely Nemzeti Múzeum Értesítője*, I, Sepsiszentgyörgy.

ORBÁN Balázs

- 1869 *A Székelyföld leírása...*, III, *Háromszék*, Pest.

PETOLESCU, Constantin C.

- 1995 Unități auxiliare în Dacia Romană, *SCIVA*, XLVI/3–4, București, 231–275.

ROSKA Márton

- 1942 *Erdély régészeti repertórium*, I, *Őskor*, Kolozsvár.

⁷⁶ A magasrangú római tisztviselők elefántcsont-berakásos széke.

Contribuții la istoria Muzeului Național Secuiesc: corespondența dintre Gyula Vasady Nagy și Carl Gooss, 1876-1878

(Rezumat)

Perioada primilor ani, de la Imeni, ale Muzeului Național Secuiesc, au fost marcate, pe lângă colecționarea și valorificarea în expoziția proprie a vestigiilor, și de începuturile organizării pe baze științifice a colecției. În acest sens, custodele Gyula Vasady Nagy a corespondat cu numeroși specialiști ai vremii, printre care și profesorul și arheologul Carl Gooss din Sighișoara, un savant de talie europeană, care a fost printre primii datorită căruia activitatea științifică a muzeului a început să fie cunoscută de către cercurile științifice de peste hotare.

Din cele cinci scrisori păstrate reiese că Gooss a determinat peste 400 de monede de epocă romană și și-a adus aportul la identificarea și datarea tezaurului monetar imperial roman de la Poiana Sărată și a depozitului de bronzuri de la Zagon-Cseremás, respectiv a dat informații cu privire la valoarea pe piață a diferitelor monezi romane.

În schimb, colecția gimnaziului de la Sighișoara a primit cărămizi romane șampilate din cercetările efectuate la Brețcu, respectiv descrierea și planul castrului de la Brețcu și descrieri amănunțite ale pieselor și ale condițiilor descoperirii tezaurului din colecția instituției, valorificate ulterior de către Carl Gooss în articolele sale.

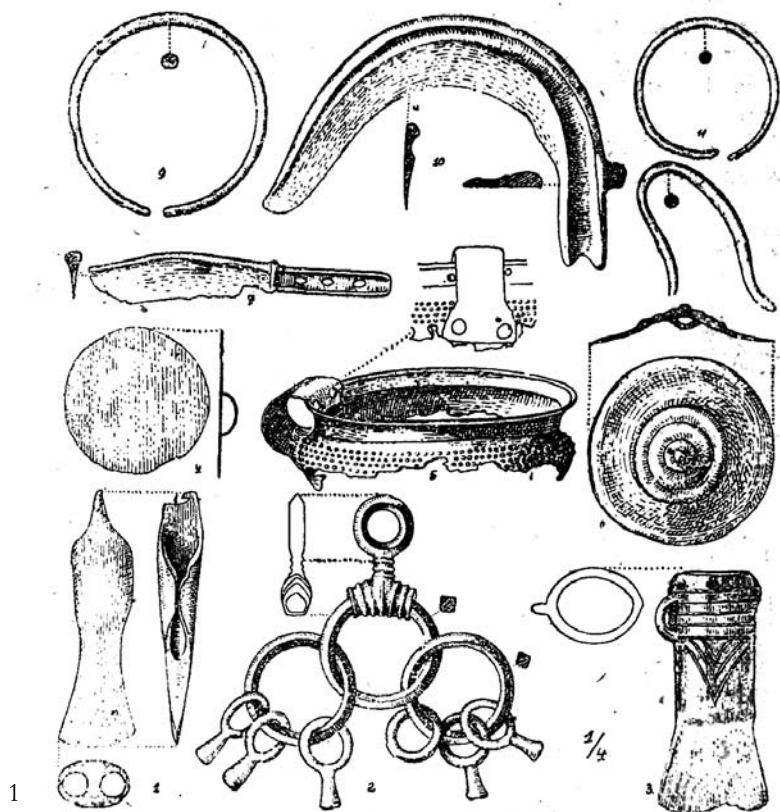
Contributions to the History of the Székely National Museum: The Correspondence between Gyula Vasady Nagy and Carl Gooss, 1876–1878

(Abstract)

The first years of Székely National Museum, at Imecsfalva (Imeni, Covasna County), were marked, besides collecting and exhibiting the vestiges, by the outset of scientifically based organization of the collection. For this purpose the curator Gyula Vasady Nagy corresponded with many experts of the time, including the teacher and archaeologist Carl Gooss from Segesvár (Schässburg/Sighișoara), a well-known scholar throughout Europe, being among the first thanks to whom the scientific work of the museum began to be known in the international academic circles.

The five letters preserved show that Carl Gooss has identified more than 400 Roman coins, contributing to the identification and dating of the Roman imperial monetary treasure from Sósmező (Poiana Sărată, Bacău County), and the bronze hoard from Zagon-Cseremás (Zagon, Covasna County), and he has also offered information regarding the market value of more artefacts.

In exchange, the collection of the Segesvár Gymnasium received stamped Roman bricks from the excavations carried out at Bereck (Brețcu, Covasna County), respectively detailed descriptions of components and discovery conditions of the treasures, as well the description and plan of the Roman fort Bereck, information published later by Carl Gooss in his papers.

Lebensfreund!

Das Bronzefund von Zagon ist nicht
 das so oft erwähnte Stück von
 Zagon. Die probenweise Bronze-
 stücke, deren Parallelen mit einem
 Funde von Klauke Börsömény be-
 kannt ist, ist viel häufiger zum Um-
 gänge anzusehen. Gold findet
 sich bei Toten Funden nicht, obgleich
 in vorerwähnter Zeit sowohl goldene
 Schmuckstücke als auch Goldstücke
 aufgefunden wurden. Diese Gold-
 stücke sind in der Regel aus
 dem Funde von Zagon zu Gold
 was ganz Karika (Kupfer) ist.

22. e.

Welche Art von Funden in Zagon be-
 funden wurden ist auf in dem oben
 Zagonen erwähnten Bronzefunde
 bei Kardos gemacht worden.

Im August 1850 fand man ein (1/2 Pfund)
 ein kleines Fundstück mit Gold. (No.)
 der 70 jährige Landwirth Landmann Bag-
 das Waise ist der Funde dabei in
 Mente folgende Angaben:

1. 25 ringförmige Fundstücke aus Gold
 was sehr schön ist, wobei ein mit
 ringförmigen Aufsätzen, die sich durch
 Zirkularlinien zeigen. Das Gold ist von
 höchster Qualität, in diesem Funde
 ist mit 1/4 Gold 1/4 Silber also Gemischt
 ungefähr 1/2 Pfund, offenbar ein Fundstück aus
 einem Goldringe. Abwägung war 3/4 bis
 2 1/2 Gramm.
2. Zwei Halsringe aus Bronze
3. Zwei Bronzefüßringe
4. Ein Fragment eines Bronzefußringes
5. Zwei Halsringe aus Bronze mit je 2

2. tábla 1–2. Carl Gooss 1877. július 9-i levelének a zágoni leltre vonatkozó része;
 3. A zágoni bronzdepó néhány darabja Roska Márton nyomán

Zsigmond BORDI

1877. július 18-án

Lélek szent.

Az alábbiakban az én 363 kötet
 könyvem gyűjteményében található névsorok fel-
 gyűjtésére

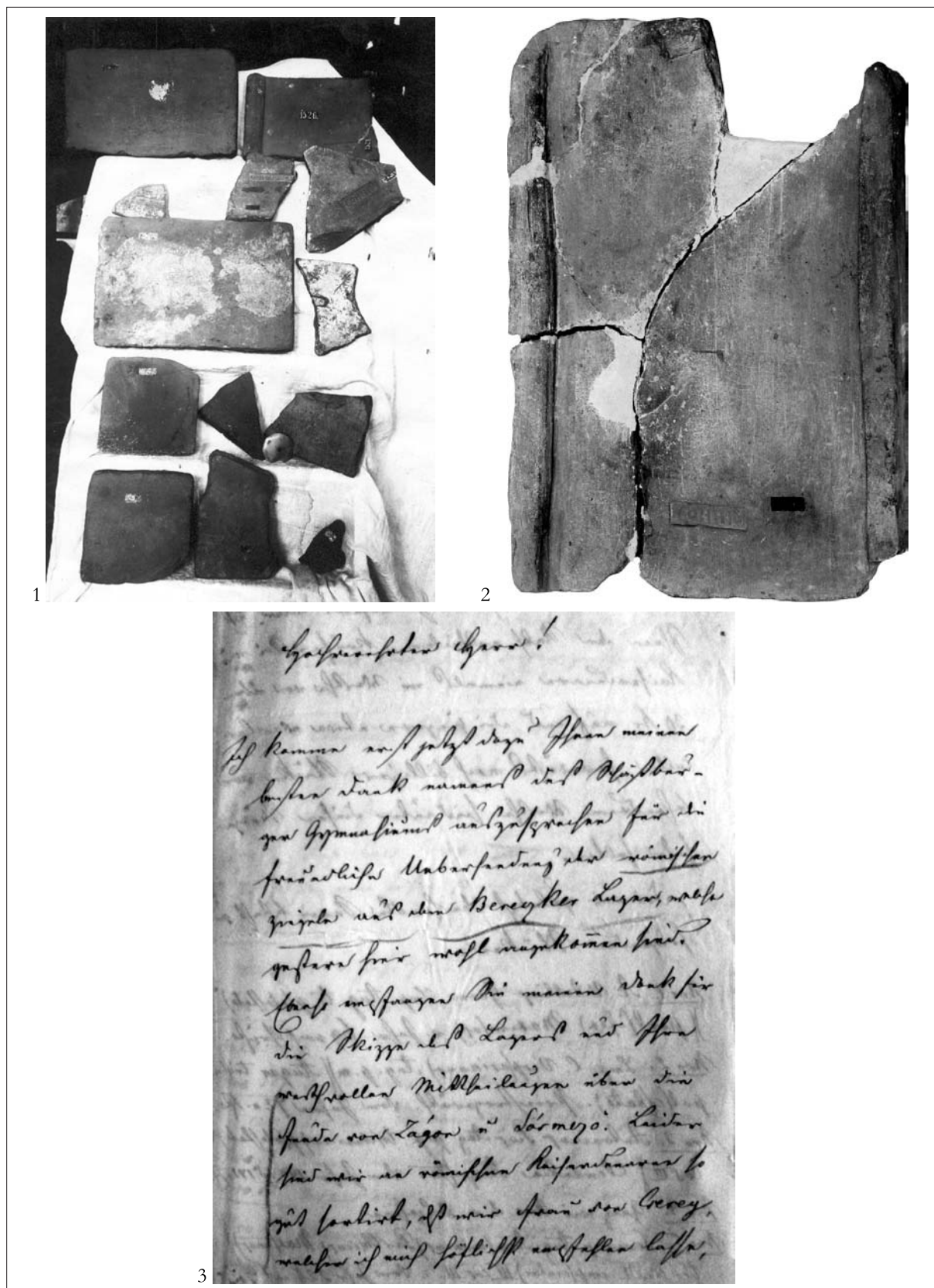
	<u>Művek</u>
X 1. Tiberius Claudius Nero (54-68 n.é.)	1. 2.
X 2. Tiberius Vitellius (jún. 69-70 n.é.)	1.
17-3. Flavius Vespasianus (69-79)	4. 8.
4. Flavius Domitianus (81-96)	12.
X 5. Marcus Cocceius Nerva (96-98)	3. 4.
34-56. Marcus Ulpius Trajanus (98-117)	85. 86.
Ezen két kötetben található a névsorok (amelyek a kötetek végén találhatók)	
31-37. Aelius Hadrianus (117-138)	70.
X 8. Sabina Hadriana Augusta	3.
9. Aelius Caesar Hadrianus Aetolius (117-138)	9. 10.
23-10. Antoninus Pius (138-161)	45.
18-11. Faustina Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et	35.

	<u>Művek</u>
X 12. Marcus Aurelius (161-180)	13. 30.
5 13. Faustina junioris Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et	10.
X 14. Lucius Verus Mithridates et Marcus Aurelius (161-169)	2.
X 15. Lucilla Augusta Juliae et Lucii Veri Augusta Juliae et Lucii Veri Augusta Juliae et	1.
X 16. L. Aelius Suetonius Commodus, senatus princeps et imperator anno 181 in Italia, anno 182, anno 184, anno 186. die 8. junii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et Antonini Pii Augusta Juliae et	9

Zsigmond BORDI

az én 363 kötet
 könyvem gyűjteményében található névsorok fel-
 gyűjtésére

3. tábla A sósmezői kincslelet érmeinek meghatározása Carl Gooss 1877. július 18-i levelében

4. tábla 1–2. Római téglák Bereckből (SzNM, Fotótéka, 419. és 421. – Vetési László felvételei, 1929);
3. Carl Gooss 1877. október 9-i levelének első lapja

